

Monica Sabolo

Een clandestien leven

Uit het Frans vertaald door Eef Gratama

ROMAN

T
Z
A
R
A

Proloog

Ik weet niet meer hoe het is begonnen. Hoe ik erbij kwam om op eBay, voor een bedrag van zestig euro, een geprepareerde buizerd met een verfomfaaide staart op een stuk hout te bestellen.

In die tijd zat ik avonden lang te kijken naar foto's van opgezette vogels op internet, me afvragend of ik mezelf beter een meeuw (zeldzaam! volgens de advertentie) of een pelikaan (onbetaalbaar) cadeau kon doen. Ik bestudeerde de ene soort na de andere, bevestigd op sokkels, zittend op een ondergrond van varens, met een nieuwsgierige blik naar voren gebogen, met een hagedis in de snavel of in een diorama, in de kruin van een namaakboom. Ik kwam weer in contact met de ongerepte natuur.

Verder had ik huishoudelijke sores. Een week geleden was de keukenkraan in mijn handen afgebroken en vervolgens was mijn bedlampje ontploft. Wanneer ik de afwas deed in de wastafel van de badkamer of doodstil in het schemerdonker stond, leek het alsof er een duistere kracht aan het werk was. Toen er in de keuken van een appartement in het flatgebouw aan de overkant brand was uitgebroken, hadden de kinderen en ik staan kijken naar de steeds zwartere rookwolken die in de lucht opstegen. Ze hadden me gevraagd of deze reeks van rampen op de een of andere manier onze schuld kon zijn. Ik had erom gelachen, maar misschien hadden ze toch wel een punt.

Wanneer ik bij de brievenbussen mijn buurman tegenkwam, begon hij tegen me te tieren: 'Kunt u nu eens ophouden met die afschuwelijke herrie tussen twaalf en twee uur 's nachts!

Waar bent u in hemelsnaam boven mijn hoofd mee aan het sjouwen? Stenen aardbollen?’ Ik ging nooit later dan tien uur ’s avonds naar bed.

Alvorens tot de aankoop over te gaan, wat me ergens toch gevaarlijk leek – het teken dat er zich iets duisters en ernstigs in mij voltrok – had ik een paar avonden achter elkaar zitten kijken naar de foto’s van de vogel, gemaakt door Michel⁶⁴ die ook een imposante crucifix voor aan de muur en een salamander in formaline in de aanbieding had. De buizerd had een witte vlek achter zijn oog en zat met gevouwen vleugels op een tak. Zijn grijs-zwarte staart zag er zijdezacht uit. Zijn sobere maar elegante verentooi gaf hem een herfstachtige uitstraling waardoor hij zowel bescheiden als weemoedig oogde. In tegenstelling tot de andere soorten, zoals de sneeuwuil, met zijn onwezenlijk witte kleur en zijn zelfingenomen oogopslag, was elke vorm van grootheidswaan hem vreemd. Zonder illusies over zijn verleidingskunsten. Toch keek hij in de verte, de blik op de toekomst gericht. Hij was een andere ik. Een concrete, onbetwistbare kracht in een langzaam verdwijnende wereld.

Als kind was ik wel eens naar een roofvogelshow gegaan bij een kasteel ergens in de Auvergne. Terwijl de arenden, kerkuilen, oehoes en gieren heel gedisciplineerd waren en hun vleugels uitsloegen zodra ze een teken kregen dat ze moesten komen zitten op de leren handschoen die de als Robin Hood verklede valkenier hun toestak, had een vrouwtjesbuiserd – klein, bruin, niks bijzonders – gewoon gedaan waar ze zin in had. Ze zat als een diva hoog op de in groen vilt gehulde vuist, draaide ostentatief haar kop heen en weer, negeerde de steeds geïrriteerdere gebaren die de tweede valkenier vanaf de andere kant van het terrein naar haar maakte. Madam bleef zitten waar ze zat, in de contramine, en keek uit de hoogte neer op degene die haar dacht te kunnen commanderen. Ik had de indruk gehad dat de vogel me vanuit de verte aanstaarde. Uiteindelijk

was de buizerd gracieus maar verveeld opgestegen en had het publiek een zucht van verlichting geslaakt. Maar toen de tweede valkenier vanaf de andere kant van het terrein zijn arm had uitgestrekt, was de vogel afgebogen in de richting van het publiek – nog steeds sierlijk, in een soort soepele, achteloze zwenking. Na even te hebben rondgevlogen boven de toeschouwers, alsmaar lager, zo laag dat er door haar klapwiekende vleugels een lok uit mijn paardenstaart was opgewaaid, was de roofvogel op mijn hoofd neergestreken. En daarna was hij niet meer weg te krijgen.

Iemand had een foto van dit adembenemende moment gemaakt. Daarop zie je een meisje in een korte broek, met een triomfantelijke glimlach, en een buizerd op haar hoofd. Wat haar gezicht op dat moment doet oplichten, is blijdschap omdat ze is gezien. Gezien om alles wat ze is, en wat niemand ziet. Een wezen met mysterieuze krachten is haar komen halen in de onderaardse wereld waar ze rondwaart. Normaal gesproken herkent het meisje degenen die ervandaan komen, maar zij herkennen haar niet. Dit keer wel. Ze is omhelsd om alles wat ze is. Datgene wat zichtbaar is, en datgene wat verborgen is. De klauwen die haar hoofd omklemmen, zijn knellend en teder tegelijk.

De ochtend dat de buizerd bij me werd afgeleverd, was ik gebeld door een studente die me heel hoopvol had gevraagd of Yves S. mijn vader was. Telkens wanneer mij die vraag wordt gesteld, stolt mijn bloed in mijn aderen, ik krijg het gevoel dat er iets verschrikkelijks te gebeuren staat, er verandert iets in mijn lichaam, alsof het verkramppt. Sinds zijn dood – een paar jaar geleden, hoeveel jaar zou ik echt niet kunnen zeggen, want mijn geheugen heeft die informatie opgeslagen op een plek waar ik niet bij kan, een plek waar ik nooit kom, een soort vergeten kamer volgestouwd met troep waarvan je niet weet wat je ermee aan moet, die je niet wil bewaren maar ook niet

wil wegdoen –, dus sinds een paar jaar had bijna niemand mij meer naar hem gevraagd.

Het meisje schreef een scriptie over de precolumbiaanse Tumaco-La Tolita-beschaving, en ze had er graag met mijn vader over willen praten. Die onderbelichte beschaving heeft zich in de zevende eeuw voor Christus ontwikkeld om duizend jaar later plotseling, zonder aanwijsbare redenen, te verdwijnen. Yves S. bezat een indrukwekkende verzameling grafurnen, borstbeelden met wijdopen monden en lege ogen, krijgers met een erectie en dreigende dieren, die in ons appartement onder glazen stolpen stonden opgesteld. Wanneer ik als kind 's nachts naar de keuken ging om een glas water te halen, leek het alsof ik door een luguber museum liep – allemaal doden die me vanachter het glas woedend aanstaarden. De studente had er vermoedelijk dolgraag gewoond. Ze hield haar adem in toen ik haar vertelde dat Yves S. was overleden, en al enige tijd geleden. In haar gestamelde reactie kon ik haar teleurstelling, en zelfs haar verdriet horen.

Maar ik was nog niet klaar met Yves S.

Kort daarna werd ik gebeld door mijn broer. Hoewel we nooit over onze vader praten, zorgvuldig onderwerpen vermijden waardoor we ons op drijfzand kunnen begeven, zei hij dat er een probleem was. Hij was er via de website van de Zwitserse ambassade namelijk achter gekomen dat de schulden van iemand met de Zwitserse nationaliteit op grond van de confederale wetgeving van generatie op generatie overgaan, totdat de naam uitsterft.

Toen onze vader was overleden, hadden we een op kringlooppapier geprinte brief ontvangen waarin ons werd gevraagd om de nalatenschap van Yves S. te aanvaarden dan wel te verwerpen. Het woord 'verwerpen' had me geschokt, maar ook de opmaak van de brief waarin de opties 'aanvaarden' en 'weigeren' werden gescheiden door stippelijntjes waarop een schaar

was afgebeeld. Ik had gekozen voor ‘verwerpen’ en was daarna de twee delen van de brief kwijtgeraakt.

Nu beweerde mijn broer dat de Zwitserse confederatie ons zou laten opdraaien voor fouten die we niet hadden begaan en waarvan we niets afwisten, en onze kinderen na ons, en de kinderen van onze kinderen. Aan de andere kant van de lijn zei mijn broer tegen me: ‘Daar moeten we op een gegeven moment wel wat aan doen’, wat ik volmondig beaamde, ook al wist ik al dat noch hij noch ik daar de moed voor zou hebben.

Het gebeurt wel eens dat het universum ons een teken geeft. We voelen aan dat het ons iets te zeggen heeft, maar de boodschap is niet duidelijk. We zijn op onze hoede, ten prooi aan een angstig schuldgevoel, en de essentie ontgaat ons, namelijk dat het niet het universum is dat zich tot ons richt, maar een verborgen deel van onszelf dat zich tot het universum richt. Het universum geeft ons geen teken, het geeft ons antwoord.

Ik sliep al een paar dagen slecht. Kort nadat de buizerd was afgeleverd, had het geregend in de woonkamer. Het was begonnen met een waterstraaltje dat precies op mijn bureau belandde, toen was er nog een op een stoel gaan druppen en uiteindelijk stortte het water klaterend neer uit het plafond, steeds meer en steeds heviger, zo erg dat het net leek alsof de bank achter een waterval schuilging. Ik had her en der plastic emmers en pannen neergezet en gelaten toegekeken hoe die zich in hoog tempo vulden. Ik keek naar een voorstelling van mijn leven. Die doornatte en beschimmelde meubels waren alles wat ik nog bezat, en waarschijnlijk zouden mijn kinderen en ik binnenkort naar een caravan moeten verhuizen. Mijn laatste boek was met gemengde reacties ontvangen. Ik droomde 's nachts van in regenjassen gestoken vertegenwoordigers van de Zwitserse regering die het weinige wat ik nog bezat in beslag kwamen nemen. 's Morgens zakten mijn voeten weg in de vloerbedekking die net zo sponzig was als een tapijt van zeewier. Ik was niet in staat om te schrijven. De stapels boeken die verspreid langs de muren van mijn slaapkamer op de grond stonden, maakten me misselijk. Dankzij de literatuur had ik me ergens kunnen ophouden, kunnen bestaan in een vertekende ruimte, maar die plek was nu verdwenen. Iemand had mijn toevluchtsoord vernield, die hut waar ik een geheim maar tastbaar leven leidde. Hij was omvergeblazen door een storm. Ik voelde niets, zelfs niet het verlangen om hem weer te herbouwen. Ik begreep niet eens meer wat ik erin had gezien, net zoals je verdwaasd en perplex wakker wordt na een hartstochtelijke relatie. Waar moest ik nu naartoe?

Mijn broer belde me regelmatig om me te vertellen hoe hij over verschillende onderwerpen dacht. Over alles eigenlijk. Bijvoorbeeld de schoonheid van het evangelie van Johannes,

of een documentaire over Totò Riina, de bloeddorstigste van de maffiabazen, of de laatste boeken die hij had gelezen, zoals *Voorbij goed en kwaad* of *Vrees en beven*. Ik kon de angst in zijn ademhaling horen, die werd overstemd door het geraas van de RER waarin hij de Parijse voorsteden doorkruiste. Waar leefde mijn broer? Misschien wel in zijn boeken van Aristoteles en de heilige Thomas van Aquino, of in zijn steeds voor zich uitgeschoven verlangen om middeleeuwse auteurs in het Latijn te kunnen lezen en om zich, tussen twee management-trainingen door, in de filosofie te verdiepen. Of misschien wel in onze gesprekken, die ogenblikken waarop hij, onderweg, ergens op de C-lijn, *Zijn en tijd* van Heidegger ter sprake bracht. We hadden allebei problemen met het zijn en de tijd. Hij leefde in een ongrijpbare metafysische toekomst, ik op een plek die zich noch in het verleden noch in de toekomst bevond, en al helemaal niet in het heden.

Na een van onze discussies had ik de definitie van het woord 'existeren' opgezocht: 'Er werkelijk zijn, niet in een verzinzel, maar in de realiteit. *Bestaan, wat wil dat zeggen? Dat wil zeggen buiten zijn, sistere ex. Wat aan de buitenkant is, bestaat. Wat aan de binnenkant is, bestaat niet. [...] Het is als een middelpuntvliedende kracht die alles wat in mij omgaat – beelden, mijmeringen, plannen, hersenschimmen, verlangens, obsessies – naar buiten duwt. Dat wat niet ex-isteert, in-sisteert. Insisteert om te existeren.*' (Michel Tournier, *Vrijdag, of het andere eiland*)

De eerste keer dat ik naar de therapeute ging die mij drie jaar lang zou behandelen en meer uit me zou weten te krijgen dan iemand ooit was gelukt, met zulke pijnlijke momenten dat ik soms naar de afspraak ging met het gevoel alsof ik in een val liep, vroeg ze mij om mijn stamboom te tekenen. Ze was Spaans en had een warrige krullenbos waardoor ze eruitzag alsof ze net met blote handen met iemand had gevochten. Ze scheurde een vel ruitjespapier uit een groot ringbandschrift waarop ik zonder na te denken een soort stok tekende: bovenaan schreef

ik de voornaam van mijn grootmoeder, daar vlak onder die van mijn moeder en helemaal onderaan de mijne. Dat was alles. Het was een piepklein lijntje midden in het grote witte ruitjesvel.

Het kwam niet in mijn hoofd op om er de naam van mijn grootvader van moederszijde bij te schrijven, noch die van mijn vader of van zijn ouders. Ook de namen van mijn broer, van mijn halfbroer en die van mijn kinderen ontbraken. Ik vermoed dat ze in mijn vreemde brein ergens anders hadden moeten staan, op een ander vel papier.

‘Nog nooit zoiets gezien,’ had ze op neutrale toon gezegd toen ze het papier bekeek.

Wat buiten is, bestaat. Wat binnen is, bestaat niet.

Oorspronkelijke titel: *La vie clandestine*
Monica Sabolo
© Editions Gallimard 2022

© 2024 Uitgeverij TZARA / Standaard Uitgeverij nv
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen
en Eef Gratama

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Eerste druk augustus 2024

Ontwerp omslag en binnenwerk: Herman Houbrechts
Opmaak binnenwerk: www.intertext.be
Auteursfoto: Francesca Mantovani © Editions Gallimard

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens-
bestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze,
hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op
welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.

ISBN 978 90 223 4052 3
D/2024/0034/332
NUR 302